

„Skrij se...“

Z menoj vred so še trije drugi preskočili plot in udrli smo v hosto proti planini. Tam smo se skrili v zapuščenem seniku. Včeraj zvečer pa so žandarji že obdali senik in nas polovili kot miši, vse štiri. Nekdo nas je izdal, ki nas je videl bežati v skrivališče. Nato so nas zvezali in nas gonili skozi vso sosesko za strah in v prisposodbljenje tega, kar se je zgodilo...“

* * *

Jetnik Oplaz je končal svojo storijo. V njegovih očeh je tlel plamen iznenadenja in tihega odpora, ustnice pa so trepetale od skritih bolečin. Nato je naveznil vrč in izpil do dna. (Konec.)

Križ ob cesti

Joža Šeligo

Tvoje oko se zelenečemu bezgu smeji.
Cesta je prašna,
po njej gre tisoč ljudi;
v vsakem duša v gubé je skrita,
na križ, na križ je pribita.

V tvojem nasmehu naprej gredo,
v taktu veselem umirajo:
na cesti se gróbi odpirajo.

Na ovinku ob kamenitem mostu
Kristus na križu visi;
lesene roké so odtrgane.
Kristus na križu nima oči.

Vprašanja okoli naše tehnične fakultete

Boris Fakin

Okrnjena Slovenija, ki tvori sestavni del Jugoslavije, v gospodarsko industrijskem in tehničnem oziru ne predstavlja več nekake celote, v katero se je razvijala pred osvobojenjem. Manjka ji hitra in direktna zveza z morjem, ki je prej omogočala cenejši uvoz in izvoz, ter dajala s tem naši industriji možnost razvoja. Po političnem preobratu 1918. leta, ko je bila pot do Trsta zaprta, je sledil dve leti kasneje še gospodarski preobrat, ko je rapalska pogodba skoraj popolnoma odrezala Slovenijo od morja.

V teh razmerah in še radi avtarkične politike sosednjih držav, ki bolj ali manj zapirajo svoje meje, si je naša industrija našla nova tržišča na vzhodu države, tako da je postala Slovenija eden najbolj industrijskih predelov Jugoslavije.

Potreba inženjerjev je naraščala, a možnost študija na tujih tehnikah je bila zelo otežkočena. Zato je razumljivo, da so prav slovenski industrijski krogi in slo-

venski inženjerji začeli z akcijo za tehnično fakulteto v Ljubljani. V resnici so bili tehnični tečajji, katere so se osnovali, prvi začetki slovenske univerze.

Na račun reparacij in z vso podporo države se je v naslednjih letih razvila industrija tudi v drugih predelih Jugoslavije. Zdi se, da je v nujni borbi za trg slovenska tehnika kmalu predstavljala preveliko možnost nadaljnjega razvoja slovenske industrije. In res so začele delovati najrazličnejše sile v smislu zaviranja tega razvoja.

Že tukaj naj poudarimo, da mora naša borba in obramba kazati pred vsem našo zrelost v gospodarski politiki in politiki sploh, kajti od vseh tistih protisil v smislu zaviranja našega razvoja in slovenske industrije ter s tem jasno tudi slovenske tehnične fakultete, je morda najkrepkejša ona sila, katere smer je politična.

To smo opazili že leta 1922/23, ko se je vprašanje, ali je tehnična fakulteta v Ljubljani sploh potrebna ali ne, pri sestavi državnega proračuna oficijelno pretresalo. Samo po ogorčeni zahtevi vse slovenske javnosti je ostala slovenska tehnika neokrnjena. Z neprestano borbo za obstoj, ki traja še danes, pa ji je bil poleg drugih nemogočih razmer onemogočen vsak napredek in razvoj.

Velika večina slovenske javnosti je popolnoma desinteresirana, kar je tipično naše, in sploh pojma nima, da delajo na primer študentje kemije svoje laboratorijske vaje, ki trajajo dnevno osem do deset ur vseh osem semestrov, v vlažnih in nezdravih podzemeljskih prostorih, ki se pri ljudeh uporabljajo za premog in drva, in da je kemikom čim prej brezpogojno potreben — ker bodo inženjerji kemije sicer dobivali službe na Golniku — nov kemični institut (na pr. tak, kakršni so beograjski kemični instituti), ki bo ustrezal potrebam moderne kemije in najprimernejšim zdravstvenim določbam, ki so po zakonu za zgradbe in po zakonu za narodno zdravje točno predpisane, ki pa v delovnih prostorih, kjer so kemiki danes, niso bogsigavedi kako pedantno upoštewane.

Nadalje je marsikomu neznano, da imajo na splošno vsi oddelki ljubljanske tehnike absolutno premalo prostora, premalo asistentov, laborantov in slug, da so profesorji v danih razmerah primorani žrtvovati študentom preveč časa, pri čemer trpi njihovo znanstveno delovanje.

Malo kdo ve, da na pr. gradbeni oddelek potrebuje hidrotehnični institut, da tehnika sploh nima dostojne strokovne knjižnice in da je pri vseh teh razmerah danes ta jutri drugi oddelek v nevarnosti, da ga ukinejo. Trenutno so na vrsti rudarji. Zanimiva je v zvezi s tem izjava ministra, ko so ga letos v marcu obiskali zastopniki slovenskih študentov in ga vprašali, kako je s premestitvijo rudarskega oddelka v Ljubljani v Sarajevo. Rekel jim je, da za sedaj o tem nič ne ve, ali da „on je Sarajlija pa ako bi mogao da bi on to prvi učinio.“

Ostale težave, o katerih se je že toliko pisalo, so na kratko še te-le: Šolnine, laboratorijske takse (ker so drž. krediti in dotacije, tako redne kot izredne, za ljubljansko tehniko skržene na precejšen minimum, so ravno laboratorijske takse v primeri z ostalima univerzama razmeroma največje. Kemični institut na pr. ima svoj letni eksistenčni proračun. Kolikor ta proračun prekorači vsoto drž. letnega kredita, toliko morajo študentje plačati sami, da pride pač do kritja), odškodnine in v najnovejšem času nova tehnična uredba, ki predstavlja v svojem bistvu za naše razmere ekonomski numerus clausus.

Zanimiva je statistika o rednih in izrednih kreditih, ki so jih v skupnem iznosu dobile vse tri tehnične fakultete v Jugoslaviji, in sicer beograjska od leta 1919/20 do leta 1934/35 38,914.662 Din, zagrebška 9,432.543 Din in ljubljanska tehnična fakulteta 15,556.683 Din.

Razdelitev rednih in izrednih kreditov za vsako leto posebej je razvidna iz naslednje tabele:

Leto	Ljubljana			Zagreb			Beograd		
	Redni Din	Izredni Din	Skupaj Din	Redni Din	Izredni Din	Skupaj Din	Redni Din	Izredni Din	Skupaj Din
1919—20	—	—	—	42.290	375.000	417.290	72.160	—	72.160
1920—21	125.775	1.003.750	1.129.525	155.000	362.000	517.000	180.000	—	180.000
1921—22	146.734	—	146.734	180.000	—	180.000	210.000	—	210.000
1922—23	183.333	916.667	1.000.000	52.708	550.000	602.708	1.145.833	—	1.145.833
1923—24	150.000	750.000	900.000	43.125	450.000	493.125	937.500	—	937.500
1924—25	550.000	950.000	1.500.000	120.000	992.250	1.112.250	1.000.000	—	1.000.000
1925—26	550.000	950.000	1.500.000	120.000	992.250	1.112.250	1.000.000	—	1.000.000
1926—27	400.000	1.601.551	2.001.551	300.000	200.000	500.000	1.200.000	10.000.000	11.200.000
1927—28	400.000	690.000	1.090.000	100.000	1.200.000	1.300.000	700.000	5.100.000	5.800.000
1928—29	942.900	—	942.900	352.500	—	352.500	800.000	—	800.000
1929—30	1.213.000	—	1.213.000	592.500	315.000	907.500	619.000	665.000	1.284.000
1930—31	1.314.000	—	1.314.000	470.000	—	470.000	574.000	2.378.500	2.952.500
1931—32	774.000	—	774.000	355.000	—	355.000	846.000	2.618.500	3.464.500
1932—33	698.000	—	698.000	394.500	—	394.500	642.000	2.528.500	3.170.500
1933—34	646.100	—	646.100	341.150	—	341.150	487.400	2.378.500	2.865.900
1934—35	600.873	—	600.873	317.270	—	317.270	453.269	2.378.500	2.831.769
Skupaj			15.556.683			9.432.543			38.914.662

Pri pregledovanju te statistike je treba upoštevati, da sta bili leta 1919/20 tehniki v Beogradu in Zagrebu že bolj ali manj razviti in da sta imeli razmeroma dobre prostore itd., dočim se je tehnika v Ljubljani takrat ustanovila in bila brez sredstev, brez strehe itd.

Zanimivo je primerjanje razdelitve teh kreditov na Srbe, Hrvate in Slovence, na pr. s točnostjo, s katero so ravno ti plačevali svoje davke. Leta 1931/32 so Slovenci plačali svoje davke s 97% točnostjo, dočim so Srbi v istem letu plačali svoje

davke le s 45% točnostjo. Vzporedno s tem pa se je v Sloveniji v tem istem letu izvršilo procentualno precej več rubeži kot v ostalih predelih kraljevine.

Kakor je bolj ali manj razvidno že iz statistike, država do danes ni zgradila niti enega univerzitetnega poslopja v Ljubljani, tudi „provizorično“ poslopje, v katerem je danes naša tehnična fakulteta delno nastanjena, je privatna last. Da bo kontrast popolnoma jasen, si takoj za temi prejšnjimi odstavki oglejmo socialno strukturo Slovenije v zvezi z univerzo oz. tehniko.

V Sloveniji je kmetov in delavcev nad 75%, če pa pogledamo, kdo danes študira na univerzi, povedo številke, da je do 80% otrok državnih in priv. uradnikov ter svobodnih poklicev s pridobitnimi sloji vred, a le 20% odpade na otroke kmeta in delavca. Če vzamemo našo tehniko, kjer so bremena največja, je slika sledeča:

Otrok kmetov	9,7%
Otrok delavcev	2,9%
Otrok drž. uradnikov	58,9%
Otrok zasebnih uradnikov	28,5%

Študija na tehniki so po ogromni večini deležni le otroci uradnikov in pridobitnih slojev, dočim je kmetским in delavskim otrokom pot na tehniko skoraj popolnoma zaprta. Ker je uradniški stan nastanjen največini v mestih ali vsaj v večjih trgih ter živi na splošno v ugodnejših imovinskih in socialnih razmerah kakor kmetški in delavski stan, nam gornja tabela hkrati kaže velik prepad med mestom in deželo.

Po številu študentov cele univerze dà

280.000 družin kmetov in delavcev	400,
60.000 ostalih stanov pa	1300 študentov.

Še nekaj številčk o davkih, katere razmeroma težko prenašamo, posebno če upoštevamo pri tem vse ostale faktorje, kot na pr. da nad polovico žita uvažamo iz južnih krajev.

Postavke so precej visoke, čeprav se mnogo razpravlja in pisari o davčni razbremenitvi, posebno kmetov in delavca.

Agrarni delavci so plačali l. 1931. 22 milj. Din; l. 1934. le devet milj. manj. Kmetje zemljarine l. 1931. 30'6 milj. Din; l. 1934. že 31'5 milj. Din. Delavci so dali l. 1934. 40 milj. Din, to je največ od vseh stanov. Neposredni davki so znašali 1929. leta 205'2 milj. Din; 1934. leta 276 milj. Din.

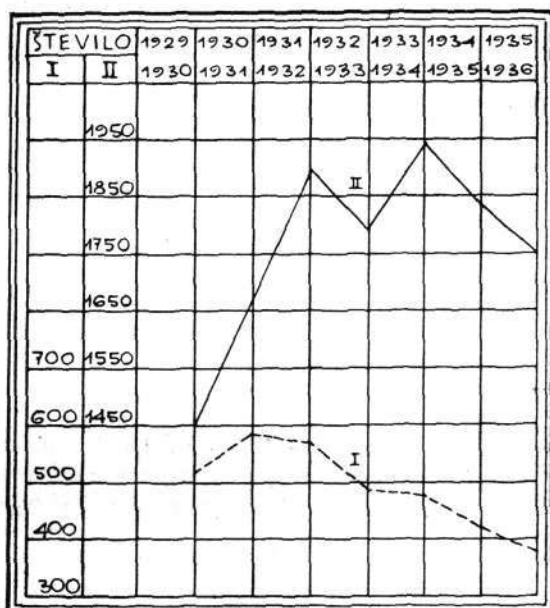
Na Slovenijo pride 8'02% vsega prebivalstva Jugoslavije, plačuje pa:

12% in še več neposrednih davkov,
18% trošarine,
13% taks in
20% banovinskih doklad.

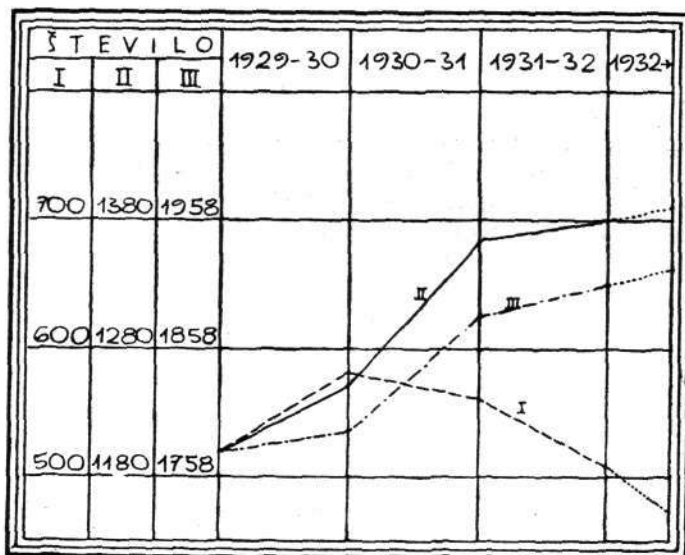
Nazaj pride letno le okoli 4—5%!

Jasno je, da pri takem stanju in pri takih pogojih za študij na univerzi frekvenca slušateljev, posebno na tehniki, vsako leto pade za nekaj procentov. Naslednja statistika grafično prikazuje gibanje števila študentov na ljubljanski tehniki od leta 1929/30 do l. 1935/36. v primeri s številom slušateljev cele univerze v istem razdobju.

Pod rimsko eno je število slušateljev tehnike, pod dve število slušateljev cele univerze!

Za večjo možnost primerjanja naj še pokažemo, v kakšnih odnosih so frekvenčne krivulje slušateljev vseh treh fakultet v Jugoslaviji.

Pod rimsko eno je število študentov na ljubljanski tehniki, pod dve na zagrebški, pod tri na beograjski!

Te krivulje dado marsikaj misliti! Na noben način pa ne, da eksistira kakšna hiperprodukcija slovenskih inženjerjev. Hiperprodukcije vsaj pri nas še ni! To je le rafiniran šlager, katerega osrednjo melodijo vedno razločneje slišimo.

Kdor pa vseeno verjame, da obstoja nadprodukcija slovenskih inženjerjev, naj upošteva sledeča dejstva:

1.) Nad dvatisoč inozemskih inženjerjev „strokovnjakov“ je zaposlenih po naših tovarnah, čeprav bi po z a k o n u ne bi smeli biti, ker nimajo našega državljanstva. In vendar imajo najboljša mesta in najboljše plače, ker so pač hkrati zaupniki tujega kapitala.

2.) Slovenija je danes potrebna, da se ji zgradi še nešteto cest, železniških prog (ena najvažnejših direktna zveza z morjem preko Kočevja), mostov, javnih objektov in naprav itd.

Kako se nasprotuje tej potrebi, ki danes gotovo eksistira, kaže nekaj naslednjih statistik-

A. Krediti za državna dela v dinarjih:

D e l a		L. 1930	L. 1931	L. 1932
Ceste	Dravska . . .	550.000	—	—
	Jugoslavija . .	19,129.000	5,159.000	12,577.000
Mostovi	Dravska . . .	1,603.000	822.000	459.000
	Jugoslavija . .	30,891.000	12,036.000	7,740.000
Zgradbe	Dravska . . .	—	—	—
	Jugoslavija . .	41,898.000	24,972.000	40,789.800
Hidrotehnična dela	Dravska . . .	74.000	110.000	395.000
	Jugoslavija . .	13,681.000	8,350.000	9,819.000
Dela za zavarovanje	Dravska . . .	103.000	57.000	6.000
	Jugoslavija . .	4,361.000	6,375.000	6,379.000
Zamude, nova dela	Dravska . . .	—	12.000	75.000
	Jugoslavija . .	6,061.000	3,909.000	4,779.000
Inštalacije	Dravska . . .	—	273.000	4.000
	Jugoslavija . .	9,640.000	8,709.000	6,822.000
Ostala dela	Dravska . . .	27,512.000	1,274.000	940.000
	Jugoslavija . .	347,298.000	69,508.000	88,905.000
Skupaj	Dravska . . .	31,452.000	7,590.000	5,289.000
	Jugoslavija . .	455,528.000	161,237.000	169,563.000
V procentih pride na Dravsko banovino letno		6·9%	4·7%	3·1%

B. Državne ceste:

Leto	v Jugoslaviji	v Dravski banovini
1929	9,833.372 km	545.500 km
1930	9,726.900 km	496.493 km
1931	9,844.000 km	66.000 km
1932	9,844.000 km	66.000 km

C. Železnice, zgrajene od leta 1922—1930
v kilometrih:

Dravska	—
Drinska	6·0
Dunavska	5·3
Moravska	35·0
Primorska	2·0
Savska	10·0
Vardarska	74·0
Vrbaska	—
Zetska	133·0
Skupaj:	
Jugoslavija . . .	265·3
Dravska ban . . .	—

(Opomba: Za zadnja leta državnega statističnega materiala še ni na razpolago!)

Torej z zvišanjem kreditov za javna dela in z odstranitvijo vseh nepravilnih in v večini primerov tudi strokovno manj eksatnih inženjerjev iz naših obratov in tovarn naj se prepreči nadprodukcija, če sploh eksistira, ne pa s sistematičnim oviranjem študija na tehnični fakulteti!

Slovenska tehnična fakulteta preživlja važno, a nič manj žalostno dobo. Važno v tem, da prihaja čas, ko se bo morala otresti slepega idealizma v lastni revščini in doseči z brezpogojnimi zahtevami zadostna sredstva, ki bodo odpomogla nemogočim razmeram.

Ljubljanska tehnična fakulteta potrebuje:

- 1.) Novo dostojno matično poslopje.
- 2.) Kemični institut.
- 3.) Hidrotehnični institut.
- 4.) Dostojno knjižnico, muzej, instrumente.
- 5.) Več asistentov in slug.
- 6.) Sprejemljivo tehnično uredbo.
- 7.) Pred vsem višje kredite in dotacije.

Vprašanje tehnične fakultete je, kot že rečeno, le del v kompleksu problemov, ki tvorijo skupno, že tolikokrat imenovano slovensko vprašanje. Naša borba mora biti torej strnjena in skupna v smeri, ki jo narekuje celotno slovensko vprašanje; biti mora socijalna, kulturna in politična, a predvsem se mora otresti slepe vere v kameleonke ideologije naših politikov, pa naj bodo ti doma na levi ali na desni ali pa nikjer. Naša borba mora dobiti zaslonbo predvsem v ljudstvu, ki naj bo o vsem čim najboljše informirano. Le tako bomo uspeli in hkrati spoznali, da je hlapčevstvo dražje od žrtev.